

Ключевые слова: продовольственная система, хлебопекарная отрасль, емкость рынка, хлеб, качество, пшеница, мука, рожь.

Сычевский Николай Петрович - доктор экономических наук, профессор, академик НААН, директор Института продовольственных ресурсов Национальной академии аграрных наук Украины (г. Киев, ул. Е. Сверстюка, 4а)
E-mail: dir@ipr.net.ua

Васильченко Александр Николаевич - генеральный директор Ассоциации «Укрхлебпром» (г. Киев, ул. Е. Сверстюка, 4а)
E-mail: dir@ipr.net.ua

Коваленко Ольга Владимировна - доктор экономических наук, старший научный сотрудник, заведующий отделом экономических исследований, Институт продовольственных ресурсов Национальной академии аграрных наук Украины (г. Киев, ул. Е. Сверстюка, 4а)
E-mail: okovalenko0960@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 16.04.2018 р.

Фахове рецензування: 27.04.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Сичевський М. П., Васильченко О. М., Коваленко О. В. Хлібопекарська галузь України: тенденції та проблеми її розвитку. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 14-23.

*

УДК 338.5

**Н.М. БУНЯК, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
І.М. ДАНИЛКО, аспірант***

Організаційно-економічний механізм виробництва добазового насіння зернових КОЛОСОВИХ

Мета статті - розробити ефективний організаційно-економічний механізм виробництва насіння добазових категорій зернових колосових та визначити основи формування його виробничої собівартості.

Методика дослідження. Використано методи: діалектичний метод пізнання для аналізу наукових праць учених щодо проблематики організаційно-економічного механізму; розрахункові методи для визначення обсягів робіт, матеріальних витрат та собівартості продукції за етапами виробництва добазових категорій насіння.

Результати дослідження. Запропоновано організаційно-економічний механізм виробництва добазового насіння колосових, в основі якого лежить оптимізація виробництва та його інноваційний розвиток. Визначено особливості організаційно-економічного механізму виробництва насіння добазових категорій, проведено розрахунок обсягів робіт, матеріальних витрат та виробничої собівартості продукції за етапами виробництва добазових категорій насіння, що дає змогу вирішувати проблему більш раціонального використання трудових ресурсів наукової установи, яка займається виробництвом насіння. Деталізовано аналіз формування матеріальних витрат на кожному етапі відтворення насіння добазових категорій, що забезпечує раціональне формування собівартості насіння зернових колосових та ефективності його виробництва і реалізації.

Елементи наукової новизни. Наведено характеристику складових організаційно-економічного механізму виробництва насіння добазових категорій в системі державної наукової установи. Запропоновано методологію розрахунку виробничої собівартості всіх категорій добазового насіння.

Практична значущість. Обґрунтовано, що досконалий організаційно-економічний механізм виробництва насіння добазових категорій є одним з головних елементів адаптації наукової установи до умов зовнішнього середовища, що забезпечить її успішне функціонування та сталий розвиток у період недостатнього фінансування з боку держави. Табл.: 2. Рис.: 3. Бібліогр.: 22.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, сорт, система насінництва, добазове насіння, собівартість, ціна.

---

* Науковий керівник - О.М. Шпичак, доктор економічних наук, професор, академік НААН.

Буняк Наталія Миколаївна - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, директор Носівської селекційно-дослідної станції Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла НААН (Чернігівська обл., Носівський р-н, с. Дослідне, вул. Миру, 1)

E-mail: buniak_nm@ukr.net

Данилко Ірина Миколаївна - аспірант, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: buniak_nm@ukr.net

Постановка проблеми. Насінництво - це спеціальна галузь сільськогосподарського виробництва, за допомогою якої реалізуються досягнення селекції способом розмноження високоврожайного насіння нових сортів і впровадження їх у виробництво. При цьому забезпечується підтримання всіх цінних господарсько-біологічних особливостей і ознак сорту, висока чистота та типовість, одержання фізіологічно повноцінного насіння з високими посівними якість і врожайними властивостями [19]. Наукові установи - оригінатори сортів у своїй діяльності мають одночасно виконати два завдання: задовольнити господарючі суб'єкти необхідною кількістю високоякісного насіння сортів-інновацій і водночас покрити нестачу бюджетного фінансування через додаткові кошти, що їх одержує наукова установа від реалізації насіння високих репродукцій на спеціальний рахунок. Ці завдання можна вирішити за умови формування раціонального організаційно-економічного механізму виробництва насіння добавових категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-організаційні основи ведення первинних ланок насінництва зернових колосових, з погляду підтримання генетичного потенціалу сорту, постійно перебувають у полі зору вчених селекціонерів та насіннезнавців - С.С. Бакая [1], С.П. Васильківського [19], В.В. Вишневецького [9], М.М. Гаврилюка [3], О.В. Захарчука [5], М.М. Макрушина [8], М.О. Кіндрука [9], О.В. Шубравської [22] й інших. Для практичного застосування та використання цієї роботи розроблено «Положення про виробництво насіння первинних ланок та еліти зернових, зернобобових і круп'яних культур в Україні», яке розглянуто та затверджено спільно з Відділенням рослинництва і переробки Української академії аграрних наук та Секцією виробництва, переробки та зберігання продукції рослинництва Науково-

технічної ради Мінагропрому України у 1997 р. [14].

Економічна наука в ХХ ст. активно досліджувала процеси, які безпосередньо пов'язані з формуванням економічного (господарського) та організаційно-економічного механізму. Вагомий внесок у розвиток теорії «механізму» зробили І. Лукінов [7], Ю. Лузан [6], О. Олійник [11], О. Онищенко [12], Б. Пасхавер [13], П. Саблук [21], О. Шпичак [20, 21] та ін. Формування дієвого організаційно-економічного механізму пов'язано з такими аспектами макро- та мікроекономіки, як фінансування, ціноутворення, оподаткування, страхування, управління та регулювання. Значний доробок у вирішенні цих питань внесли: В. Алексійчук [10], М. Дем'яненко [4], А. Іонова [18], В. Кишин, П. Стецюк [10].

Мета статті - розробити ефективний організаційно-економічний механізм виробництва насіння добавових категорій зернових колосових та визначити основи формування його виробничої собівартості.

Виклад основних результатів дослідження. Динамічні зміни зовнішнього середовища вимагають постійного розвитку та удосконалення системи управління науковою установою, розробки нових прогресивних методів і механізмів, здатних зменшити вплив негативних факторів на загальні показники її діяльності. Оскільки наукові установи, що займаються селекцією зернових колосових культур, мають можливість додатково отримувати кошти від реалізації насіння високих репродукцій, то головне завдання полягає в оптимізації організаційно-економічного механізму його виробництва.

Організаційно-економічний механізм виробництва насіння добавових категорій насіння слід вважати системою формування цілей і стимулів, які у процесі своєї діяльності передбачають трансформацію інтелектуальної власності установи (сортів) на кінцеві матеріальні об'єкти. Ними виступає насіння добавових категорій, з допомогою якого вирішуються питання задоволення необхідних технологічних потреб споживачів у насінні в міру їх платоспроможного попиту

та за рахунок отриманих коштів - питання самофінансування установи.

Складові механізму виробництва насіння охоплюють цільову, функціональну та систему забезпечення (рис. 1).

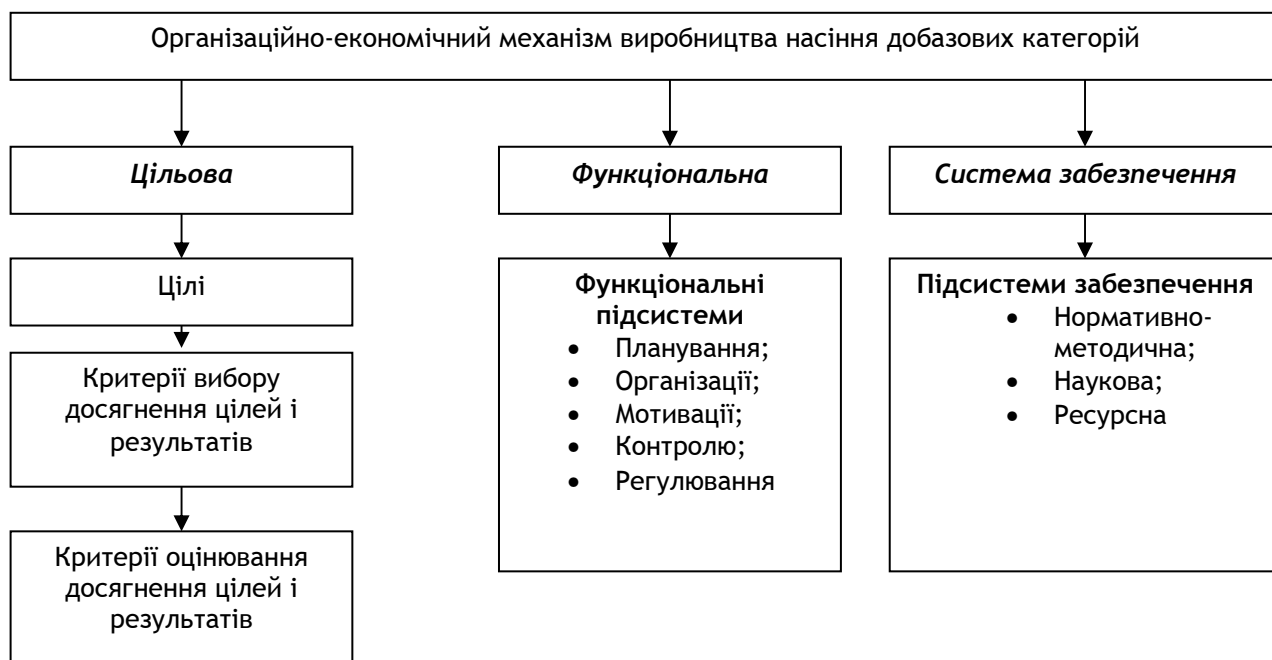

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм виробництва насіння добазових категорій

Джерело: Розроблено автором.

Цільова система механізму містить основні цілі і результати виробництва насіння: до них належить планове забезпечення необхідної кількості певних сортів та категорій насіння, результатом має бути максимально можлива виручка від реалізації кінцевого продукту, яким є розсадник розмноження 2-го року.

Функціональна система при організації будь-якого виробництва включає необхідність планування, організації практичного виконання поставлених планів. Наразі система мотивації має особливе значення, оскільки більшість працівників, які беруть участь у виробничому процесі, отримують мінімальну заробітну плату. Принципи її мають передбачати стимулювання безпосередніх працівників за конкретні показники, що сприяють підвищенню якості кінцевої продукції. Стимулювання базується на додатковій заробітній платі за виконання обсягів виробництва по категоріях та сортах добазового насіння. Особлива увага приділяється контролю за результатами діяльності, який базується на даних первинного обліку про кількість та результатах насінневої лабораторії щодо якості виробленого насіння. Враховуючи значні матеріальні затрати на виробництво насіння добазових категорій, постійно відбувається коригування обсягів виробництва

тих чи інших сортів залежно від фактичного попиту кінцевої продукції на ринку.

Система забезпечення виробництва насіння добазових категорій базується на використанні нормативно-правових актів, розроблених відповідальними органами за ведення галузі насінництва. На виконання завдань забезпечення сільськогосподарських товаровиробників високоякісним насінням розроблені та рекомендовані для практичного застосування такі документи: Положення про виробництво насіння первинних ланок та еліти зернових, зернобобових і круп'яних культур, Порядок організації насінництва в Україні [15].

Усвідомлення основ організаційного механізму виробництва насіння передбачає обов'язкове визначення термінів, передбачених в Законі України «Про насіння і садивний матеріал». Категорія насіння - насіння отримане на певному етапі відтворення сорту. У насінництві зернових культур виділяють такі категорії насіння: добазове насіння (ДН) - насіння первинних ланок насінництва (розсадники випробування потомств, розсадники розмноження), для одержання базового насіння, до прийняття змін, ухвалених згідно із законом № 864 -У111 від 08 грудня 2015 р. в Законі України «Про насіння і садивний ма-

теріал» дана категорія насіння мала назву - оригінальне насіння; базове насіння (БН) - насіння супереліти та еліти сортів (ліній, популяцій), призначено для отримання сертифікованого насіння; сертифіковане насіння (СН) - насіння першої (СН₁), другої (СН₂) і наступних (СН_n) генерацій сортів. Насіннєве покоління в межах певної категорії прийнято називати генерацією насіння [17].

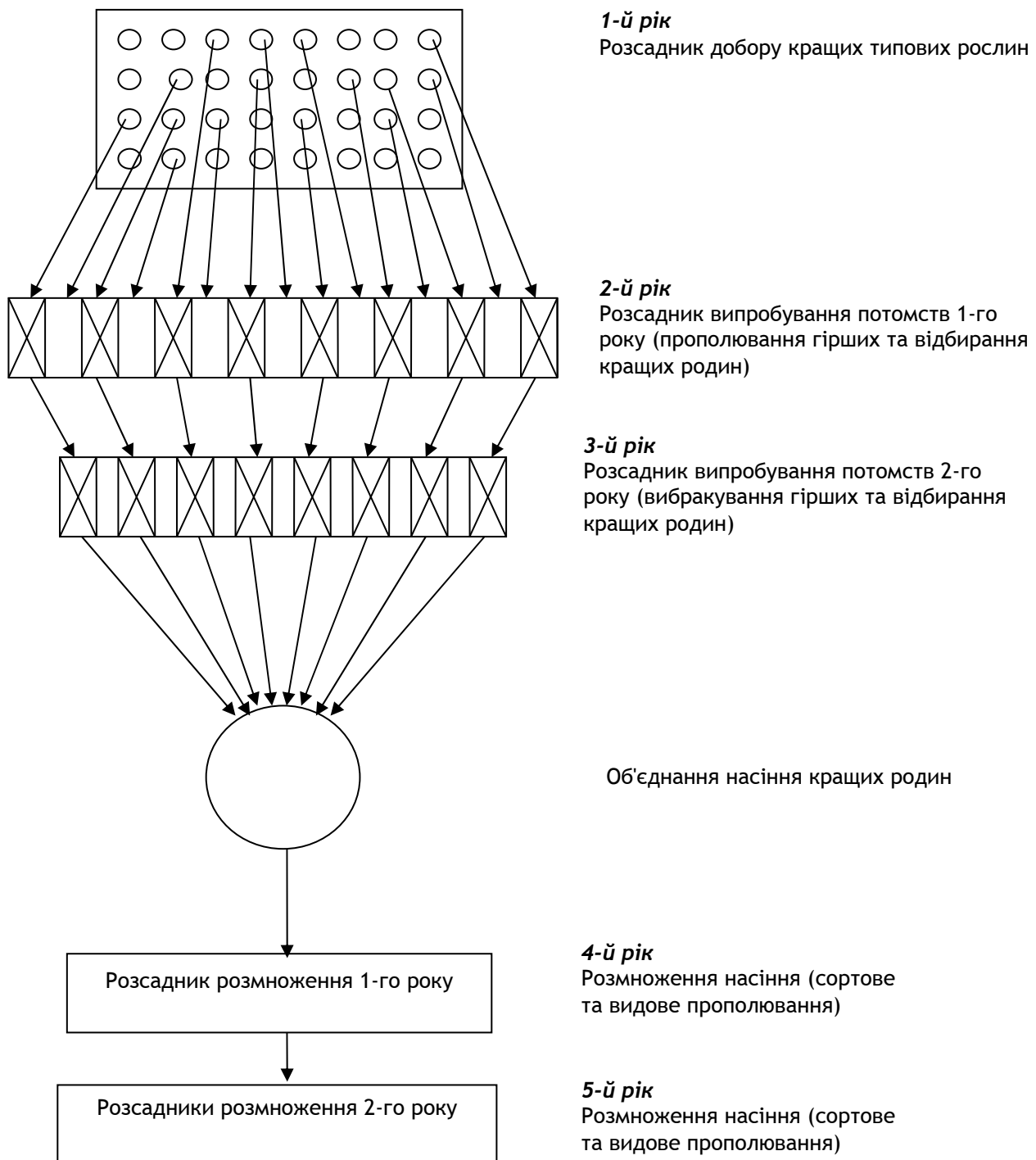
Аби збагнути складну систему виробництва добазового насіння, варто спочатку розглянути її організаційний механізм, а далі - економічний.

Для створення насіння високих репродукцій самоzapильних культур застосовують метод індивідуально-родинного добору. Добір вихідних елітних рослин є одним з головних моментів закладання розсадника випробування потомств 1-го року. Організаційно це здійснюють так: відбирають елітні рослини в розсадниках розмноження або еліти, способом виривання з корінням, а потім зв'язують у снопики й позначають етикетками. Перед обмолочуванням їх повторно оцінюють за комплексом морфологічних ознак. Нетипові, уражені хворобами, низькопродуктивні, зі щуплим зерном рослини вибраковують. Зерно з кожної рослини (колосся, волоті) обмолочують окремо на колосовій молотарці. Зерно з кожної рослини (суцвіття) оцінюють за вирівняністю, виповненістю, забарвленням, формою тощо. Згодом насіння кожної рослини (суцвіття) зберігають в окремих пакетиках до висівання в розсаднику випробувань потомств 1-го року. Дуже важливо в процесі насінництва не збіднити сорт за спадковою ознакою, тому велике значення при відтворенні має кількість родин, що вивчаються в розсаднику випробування потомства.

У розсаднику випробувань потомств 1-го року (РВП-1) висівають насіння індивідуальних доборів. Насіння від кожної рослини сіють виокремленими ділянками касетною сівалкою. Розмір ділянки для окремого потомства залежить від кількості насіння, вона може бути одно- або кількарядковою, завдовжки 1-10 м. Упродовж вегетації кожну родину оцінюють за комплексом господарсько-цінних ознак: вирівняність рослин в межах родини, типовість для даного сорту,

стійкість проти вилягання та хвороб. Потомства, що поступаються стандарту за цими показниками, вибраковуються до цвітіння і перед збиранням. Стандартом є оригінальне насіння останнього випуску, який розміщують через 20-30 ділянок (потомств). Рослини збирають поділянково, вириваючи їх з корінням, зв'язують у снопи, на які прикріплюють етикетки. Обмолочують снопи з кожної ділянки на пучковій або сноповій молотарці. Зерно з кожної ділянки зважують, оцінюють за виповненістю, типовістю та крупністю. Родини, що поступаються стандарту за певним показником - вибраковують. За результатами лабораторного аналізу з них вилучають 50-60 % родин. Кращі родини залишають для висівання в розсаднику випробувань потомств 2-го року.

Розсадник випробувань потомств 2-го року (РВП-2) висівають сівалками точного висіву, кожне потомство сіють окремою ділянкою завдовжки 5-20 м, завширшки 2-7 рядків. Стандарт розміщують через 25 ділянок. У період колосіння, викидання волоті кожну ділянку (потомство) оцінюють за формою куща, кущистістю, вирівняністю стеблостою, враженістю хворобами та ін. Ділянки (потомства), що не відповідають напряму добору, - вибраковують. Решту ділянок при дозріванні збирають індивідуально малогабаритним селекційним комбайном. Після доочищення насіння використовують для закладання розсадника розмноження 1-го року (Р-1). Висівають Р-1 зниженою нормою (до 30-50 %) висіву для максимального підвищення коефіцієнта розмноження. Через кожні 2-3 м залишають доріжки завширшки 0,4-0,5 м для проведення прополювання та вибраковування. Упродовж вегетації своєчасно здійснюється боротьба з хворобами, шкідниками, бур'янами. З цього розсадника починають інспектування (апробацію) посівів, сортова чистота повинна становити 100%. Збирання проводиться селекційним комбайном. Після збирання - очищення, пакування та маркування насіння. Залежно від потреби виробництва насіння і коефіцієнта розмноження культури насіння Р-1 пересівають на наступну генерацію добазової категорії - розсадник розмноження 2-го року (Р-2) [14].

Рис. 2. Схема виробництва насіння добазових категорій

Джерело: [19].

Як свідчать дослідження, існуюча схема виробництва насіння добазових категорій охоплює тривалий період часу (5 років) для виробництва базового насіння - супереліти та еліти до реалізації. За матеріалами технологічних карт вирощування зернових колосових у ланках первинного насінництва, що розрахували науковці Носівської селекційно-дослідної станції, було розроблено систему обліку обсягів виконуваних робіт та

виходу продукції і здійснено практичний розрахунок виробничої собівартості насіння за категоріями (табл.1) При відборі 3 тис. елітних рослин на п'ятий рік можна отримати 20 т насіння розсадника розмноження 2-го року. Для відбору та обробки 3 тис. елітних рослин до посіву необхідно затратити праці $g/10.1$ ино-днів кваліфікованих лаборантів та 2 людино-дні наукових співробітників. Загальні витрати праці на 100 кг насіння, що

його отримують в розсаднику випробувань покоління 1-го року, становить 484 людино-год.

Мінімізувати досить значні затрати праці на даному етапі без погіршення якості отриманого насіннєвого матеріалу практично неможливо. Тому завдання полягає у повному використанні насіннєвих ресурсів, особлива увага приділяється насінню, що закладають у страхові фонди. Оскільки установи-оригінатори мають у своєму маркетинговому портфелі по декілька сортів різних культур, виникає питання раціонального використання трудових ресурсів наукової установи для забезпечення повного циклу відтворення сортових ресурсів з отриманням максимально можливих надходжень грошових коштів.

Дані табл. 1 дають змогу проаналізувати можливі обсяги виробництва продукції та понесених витрат на різних етапах відтворення добазового насіння. У перший рік циклу з 1 тис. елітних рослин одержано 200 кг зернової маси, яка в процесі доробки перетвориться на 80 кг добірного насіння (РВП-1), а 120 кг - до категорії побічної продукції та реалізовано за цінами фуражного зерна. Вихід насіння становитиме 40 %. У наступних генераціях вихід насіння буде збільшуватися відповідно до 50, 62 %, що зумовлено зменшенням процесу вибракування. На всіх етапах відтворення (до РР-2), згідно з методичними рекомендаціями, повинні закладатися страхові фонди в розмірах 100 % потреби.

1. Обсяги робіт, матеріальні витрати та собівартість продукції за етапами виробництва добазових категорій насіння зернових колосових

Показник	Розсадник добору елітних рослин	РВП-1	РВП-2	РР-1	РР-2
Площа, га	-	0,1	0,2	1,2	8
Валовий збір, кг	3000 елітних рослин	200	800	4800	32000
Вихід насіння, всього, кг		80	400	3000	20000
Використано: страховий фонд, кг	1000 елітних	40	200	1500	-
на посів для подальшого розмноження, кг	1000 елітних рослин	400 сімей 40 кг	200	1500	-
Затрати праці на виконання всього обсягу робіт, людино-год	143	250	202	270	410
Заробітна плата, грн	6960	12200	9920	13270	20360
Нарахування на заробітну плату, грн	1530	2685	2182	2920	4480
Паливно-мастильні матеріали: л	0	18	36	96	640
грн	0	395	792	2110	14080
Добрива: кг, фіз. ваги	0	40	80	480	3200
грн	0	400	800	4800	32000
Засоби захисту рослин, грн	0	0	500	3000	20000
Поточний ремонт, грн	0	100	200	1200	8000
Амортизація, грн	0	80	160	960	6400
Затрати на доробку насіння, грн	0	0	0	5760	38400
Насіння, грн	0	10610	16350	18690	30130
Усього затрат, грн	8490	26470	30905	52710	173850
у т.ч. на: побічну продукцію (фуражу)	0	300	1000	4500	30000
насіння	8490	26170	29905	48210	143850
Виробнича собівартість 1 кг насіння, грн		330,90	74,75	16,10	7,20

Джерело: Розрахунки авторів.

Запропонована система розрахунку виробничої собівартості насіння за етапами ви-

робництва дає можливість оцінювати ефективність всього організаційно-економічного

механізму виробництва добазових категорій насіння. Матеріальні ресурси в кількісному виразі необхідно брати з технологічних карт. Так, по паливу вони різні за етапами виробництва від 80 до 180 л на 1 га, система удобрення однакова та становить 400 кг фізичної ваги добрив у розрахунку на 1 га. Затрати на систему захисту рослин по установі в 2018 р. становитимуть 2500 грн на 1 га посіву. На основі тендерних торгів на 2018 р. у системі «Прозоро» взято в розрахунки ціну пального на рівні 22 кг за 1 л та 10 грн за 1 кг мінеральних добрив. Затрати на поточний ремонт та амортизацію відповідно до плану по установі складатимуть 1000 та 800 грн на 1 га. Калькуляція затрат на доробку насіння в розрахунку на 1 т зерна становитиме 1200 грн. При формуванні затрат по статті «насіння» в РВП-1 були включені всі затрати, що були понесені при відборі елітних рослин, оскільки використання страхового фонду таких рослин при нормальному перебігу насінницького процесу практично не застосовується. Вартість насіння в наступних генераціях пропонуємо брати виходячи з планово-розрахункової величини попереднього етапу розмноження, збільшеної на суму загальногосподарських витрат у розмірі 25%. Особливої уваги заслуговує питання розподілу понесених затрат між насінням та побічною продукцією. Як свідчить практика,

що таку продукцію можна реалізувати за ціною зерновідходів. За щорічної значної інфляції питання відшкодування накопичених упродовж 5-ти років затрат на виробництво насіння РР-2 потребує додаткових корективів на інфляційну складову [16, 20].

За результатами розрахунків було визначено виробничу собівартість 1 кг насіння на всіх етапах відтворення добазового насіння. Найвищою вона є за виробництва насіння розсадників випробувань 1-го покоління - 330,90 грн, дану величину коштів сформовано в умовах значних затрат ручної праці (56,2% до загальних витрат) при проведенні оцінки рослин та насіння за показниками добору та високим відсотком вибракуваних рослин і насіння, в наступних поколіннях собівартість знижується й становить 7,20 грн в розсадниках розмноження 2-го року. Істотних змін зазнає структура затрат. Значно скорочуються затрати на заробітну плату з нарахуваннями, за рахунок зменшення інтелектуальної складової та розширення засобів механізації, фактично при вирощуванні РР-2 застосовується звичайна технологія виробництва зернових колосових, як наслідок, частка заробітної плати з нарахуваннями становить 14,3%, при цьому зростають витрати на мінеральні добрива (18,4%), засоби захисту рослин (11,5%), на доробку насіння (22,1%).

2. Об'єкти виробництва добазових категорій насіння, 2017 р.

Культури	Кількість сортів, внесених до Реєстру	Кількість сортів, у яких ведеться первинне насінництво
Овес	12	10
Жито озиме	7	6
Ячмінь ярий	5	3
Пшениця озима	1	1
Пшениця яра	2	2
Тритикале озиме	1	1
Тритикале яре	4	3
Усього 7 культур	32	26

Джерело: Розробка авторів.

Значний обсяг робіт у ланках первинного насінництва Носівської селекційно-дослідної станції зумовлено наявністю в Реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні понад 30 сортів 7 зернових колосових культур, оригіномом яких є станція. Наразі первинне насінництво ведеться по 26 сортах. У виконанні всього обсягу робіт задіяно групи, що здійснюють селекцію жита, вівса, ячменю.

Вони забезпечують виробництво насіння розсадників випробувань 2-го покоління,

оскільки спеціалісти, що працюють у групах мають можливість досконало задовольнити сортову чистоту ознак, по яких проводиться ґрунтовий контроль. Група первинного насінництва здійснює добори і повний цикл відтворення сортів пшениці ярої й озимої, тритикале ярого та озимого, оскільки в штатному розписі відсутні відповідні селекційні групи і селекція по цих культурах проводиться поза межами державного фінансування.

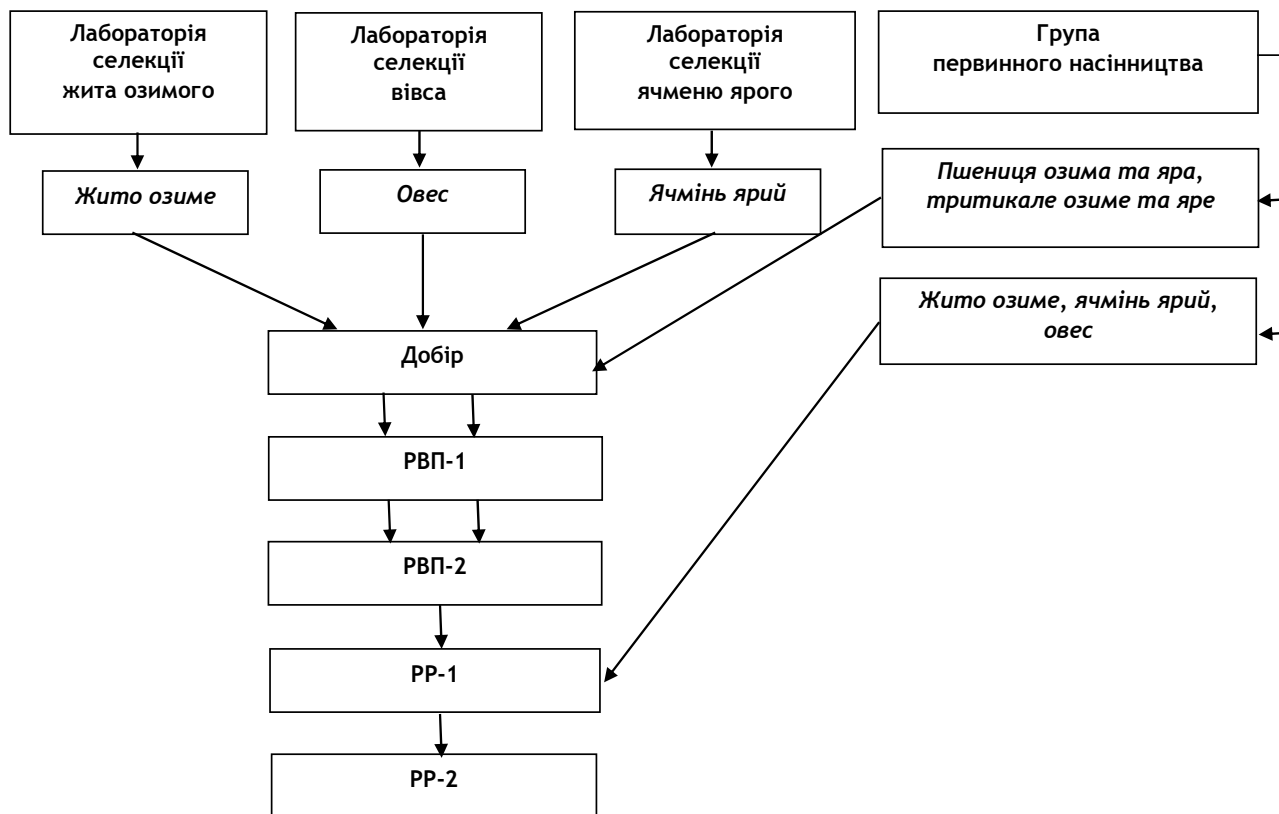

Рис. 3. Схема виробництва насіння добазових категорій на Носівській селекційно-дослідній станції

Джерело: Авторська розробка.

Висновки. Запропонований організаційно-економічний механізм виробництва насіння добазових категорій зернових колосових культур є одним з головних елементів адаптації наукової установи до умов зовнішнього середовища, орієнтований на пошук і реалізацію можливостей, що забезпечить її успішне функціонування та сталий розвиток. Розроблено методологію розрахунку вироб-

ничої собівартості насіння добазових категорій, що дають змогу науково обґрунтовано формувати ціну на ринку насіння високих репродукцій і може бути основою для визначення справедливої ціни (роялті) використання інтелектуальної власності наукових установ, якою є сорти зернових колосових культур.

Список бібліографічних посилань

1. Бакай С. С. Економіка насінництва. Київ : Урожай, 1977. 110 с.
2. Буняк Н. М., Данилко І. М. Ціноутворення на насіння зернових колосових. *Економіка АПК*. 2018. № 2. С. 23-29.
3. Гаврилюк М. М. Насінництво й насіннізнавство польових культур. Київ : Аграрна наука, 2007. 216 с.
4. Дем'яненко М. Я. Фінансові чинники формування доходів у сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2008. № 5. С. 18-20.
5. Захарчук О. В. Теоретико-методологічні та практичні основи функціонування ринку сортів рослин. Київ: *Алефа*, 2009. 290 с.
6. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ» 2010. 472 с.
7. Лукінов І. І. Вибрані праці. У двох книгах. Кн. 2. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2007. 794 с.
8. Макрушин М. М. Насіннізнавство польових культур. Київ : *Урожай*, 1994. 208 с.
9. Насінництво з основами насіннізнавства / М. О. Кіндрук, В. М. Соколов, В. В. Вишневецький. Київ : Аграрна наука, 2012. 264 с.

References

1. Bakai, S.S. (1977). *Ekonomika nasinnytstva [Seed production economics]*. Kyiv: Urozhai [In Ukrainian].
2. Buniak, N.M., & Danylko, I.M. (2018). Tsinoutvorennia na nasinnia zernovykh kolosovykh [Pricing on spire cereal seeds]. *Ekonomika APK*, 2, pp. 23-29 [In Ukrainian].
3. Havryliuk, M.M. (2007). *Nasinnytstvo y nasinnieznavstvo polovykh kultur [Seed production and seed science of field crops]*. Kyiv: Ahrarna nauka [In Ukrainian].
4. Demianenko, M.Ya. (2008). Finansovi chynnyky formuvannia dokhodiv u silskomu hospodarstvi [Financial factors of income formation in agriculture]. *Ekonomika APK*, 5, pp. 18-20 [In Ukrainian].
5. Zakharchuk, O.V. (2009). *Teoretyko-metodolohichni ta praktychni osnovy funktsionuvannia rynku sortiv roslin [Theoretic-methodological and practical bases of functioning of the market of plant varieties]*. Kyiv: Alefa [In Ukrainian].
6. Luzan, Yu.Ya. (2010). *Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm zabezpechennia rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva Ukrainy : monohrafiia [Organizational and economic mechanism for a development of agro-industrial production in Ukraine: monograph]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

10. Науково-методичне забезпечення формування та реалізації фінансової політики підприємства / О. Є. Гудзь, П. А. Стецюк, С. А. Навроцький, В. М. Алексійчук. *Облік і фінанси*. 2013. № 2. С. 69-86.
11. Олійник О. Економічний механізм розширеного відтворення в сільському господарстві. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
12. Онищенко А. М. Формирование общих экономических интересов предприятий и организаций АПК. Киев : Урожай, 1987. 62 с.
13. Пасхавер Б. Й. Прибутковість і рентабельність сільськогосподарських підприємств в інфляційному процесі. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 3. С. 66-76.
14. Положення про виробництво насіння первинних ланок та еліти зернових, зернобобових і круп'яних культур в Україні : метод. реком. Київ, 1998.
15. Порядок організації насінництва в Україні / за ред. М. М. Гаврилюка. Київ : Аграрна наука, 2008. 70 с.
16. Про затвердження розмірів торгових надбавок, що застосовуються при визначенні ціни на насіння і садивний матеріал сільськогосподарських рослин: Наказ Міністерства аграрної політики та Українська академія аграрних наук № 212/29 від 26 березня 2007 р. *Ліга Закон*. URL: http://search.ligazakon.ua/L_doc2.nsf/link1/FIN27608.html (дата звернення: 09.05.2018 р.).
17. Про насіння та садивний матеріал : Закон України № 411-IV від 26.12.2002 р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/411-15> (дата звернення: 09.05.2018 р.).
18. Селезнева Н. Н., Ионова А. Ф. Финансовый анализ. Управление финансами. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. 639 с.
19. Селекція та насінництво польових культур / М. Я. Молоцький, С. П. Васильківський, В. І. Князюк. Біла церква, 2008. 192 с.
20. Теоретико-методологічні та практичні основи ціноутворення : монографія / О. М. Шпичак, О. В. Боднар, О. О. Шпичак ; за ред. О. М. Шпичака. Київ : ЦП «Компринт», 2017. 545 с.
21. Ціноутворення в процесі реформування агропромислового комплексу України (1990-2001 рр.) / О. М. Шпичак, І. С. Плющ, П. Т. Саблук та ін. ; за ред. О. М. Шпичака. Київ : ІАЕ, 2002. 499 с.
22. Шубравська О. В. Розвиток селекційної діяльності та ринку селекційної продукції в Україні та світі. *Економіка і прогнозування*. 2012. № 2. С. 86-98.
7. Lukinov, I.I. (2007). *Vybrani pratsi. U dvokh knyzhakh [Selected works. In two books]*. (Vol. 2). Kyiv: NNTS "IAE" [In Ukrainian].
8. Makrushyn, M.M. (1994). *Nasinnieznavstvo polovykh kultur [Seed science of field crops]*. Kyiv: Urozhai [In Ukrainian].
9. Kindruk, M.O., Sokolov, V.M., & Vyshnevskiy, V.V. (2012). *Nasinnystvo z osnovamy nasinnieznavstva [Seed production with the basics of seed science]*. Kyiv: Ahrarna nauka [In Ukrainian].
10. Hudz, O.Ye., Stetsiuk, P.A., Navrotskyi, S.A., & Aleksichuk, V.M. (2013). *Naukovo-metodychne zabezpechennia formuvannia ta realizatsii finansovoi polityky pidpriemstva [Scientific and methodological providing for the formation and implementation of financial policy of an enterprise]*. *Oblik i finansy*, 2, pp. 69-86 [In Ukrainian].
11. Oliynyk, O. (2006). *Ekonomichnyi mekhanizm rozshyrenoho vidtvorennia v silskomu hospodarstvi [Economic mechanism of extended reproduction in agriculture]*. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury [In Ukrainian].
12. Onishenko, A.M. (1987). *Formirovaniie obshchih jekonomicheskikh interesov predpriyatij i organizacij APK [Formation of general economic interests of enterprises and organizations of AIC]*. Kiev: Urozhaj [In Russian].
13. Paskhaver, B.Y. (2016). *Prybutkovist i rentabelnist silskohospodarskykh pidpriemstv v inflatsiinomu protsesi [Profitability and efficiency of agricultural enterprises in terms of inflation processes]*. *Ekonomika i prohnozuvannia*, 3, pp. 66-76 [In Ukrainian].
14. Polozhennia pro vyrobnytstvo nasinnia pervynykh lanok ta elity zernovykh, zernobobovykh i krup'ianykh kultur v Ukraini : metod. rekom. [Provisions on the production of seeds of the primary units and elite of grain, leguminous and cereal crops in Ukraine: method. recommendations]. (1998). Kyiv [In Ukrainian].
15. Havryliuk, M.M. (Ed.). (2008). *Poriadok orhanizatsii nasinnystva v Ukraini [Order of organization of seed production in Ukraine]*. Kyiv: Ahrarna nauka [In Ukrainian].
16. Pro zatverdzhennia rozmiriv torhovykh nadbavok, shcho zastosovuiutsia pry vyznachenni tsyny na nasinnia i sadyvnyi material silskohospodarskykh roslin: Nakaz Ministerstva ahrarnoi polityky ta Ukrainska akademiia ahrarnykh nauk № 212/29 vid 26 bereznia 2007 r. [On approval of the amount of trade surcharges applied in determining the price of seeds and planting material of arable crops: Order of the Ministry of Agrarian Policy and the Ukrainian Academy of Agrarian Sciences No. 212/29 from 26.03.2007]. *Liga Zakon*. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/L_doc2.nsf/link1/FIN27608.html [In Ukrainian].
17. Pro nasinnia ta sadyvnyi material : Zakon Ukrainy № 411-IV vid 26.12.2002 r. [On seeds and planting material: Law of Ukraine No. 411-IV from 26.12.2002]. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/411-15> [In Ukrainian].
18. Selezneva, N.N., & Ionova, A.F. (2006). *Finansovyy analiz. Upravlenie finansami [Financial analysis. Financial management]*. Moskva: JuNITI-DANA [In Russian].
19. Molotskyi, M.Ya., Vasylykivskiy, S.P., & Kniazuk, V.I. (2008). *Selektsiia ta nasinnystvo polovykh kultur [Selection and seed production of field crops]*. Bila Tserkva [In Ukrainian].
20. Shpychak, O.M., Bodnar, O.V., & Shpychak, O.O. (2017). *Teoretyko-metodolohichni ta praktychni osnovy tsinoutvorennya : monohrafiia [Theoretic-methodological and practical bases of pricing: monograph]*. O.M. Shpychak (Ed.). Kyiv: TsP "Kompriint" [In Ukrainian].
21. Shpychak, O.M., Pliushch, I.S., Sabluk, P.T., et al. (2002). *Tsinoutvorennya v protsesi reformuvannia ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy (1990-2001 pp.) [Pricing in the reforming process of the agro-industrial complex of Ukraine (1990-2001 pp.)]*. O.M. Shpychak (Ed.). Kyiv: IAE [In Ukrainian].
22. Shubravskaya, O.V. (2012). *Rozvytok selektsiinoi diialnosti ta rynku selektsiinoi produktsii v Ukraini ta sviti [Development of selection activity and market of selection products in Ukraine and in the world]*. *Ekonomika i prohnozuvannia*, 2, pp. 86-98 [In Ukrainian].

Buniak N.M., Danylo I.M. Organizational and economic mechanism of production of prebasic spire cereal seeds

The purpose of the article is to develop an effective organizational and economic mechanism for the production of prebasic categories of spire cereal seeds and determine the basis for the formation of its production cost.

Research methodology. In the research process have been used such scientific methods: dialectical method of cognition for the analysis of scientific works of scientists on the problems of organizational and economic mechanism; calculation methods for determining the volumes of work, material costs and production cost in different stages of prebasic categories of seeds production.

Research results. The organizational and economic mechanism of the production of prebasic spire seeds has been proposed, which is based on the optimization of production and its innovative development. The peculiarities of the organizational and economic mechanism of production of prebasic categories of seeds have been determined. There's been made the calculation of works volumes, material costs and production cost at stages of prebasic categories of seeds production, which allows solving the problem of more rational use of labor resources of a scientific institution engaged in the seeds production. The analysis of formation of material costs at each stage of prebasic categories of seeds reproduction has been detailed. This provides with the rational formation of the cost of spire cereal seeds and the efficiency of its production and selling.

Elements of scientific novelty. The description of the components of the organizational and economic mechanism of prebasic categories of seeds production in the system of the state scientific institution has been given. The methodology for calculating the production cost of all categories of prebasic seed has been proposed.

Practical significance. It has been substantiated that the accomplished organizational and economic mechanism of prebasic categories of seeds production is one of the main elements of an adaptation of scientific institution to the conditions of an external circumference that will provide successful functioning and sustainable development during the period of insufficient state financing. Tabl.: 2. Figs.: 3. Refs.: 22.

Keywords: organizational and economic mechanism, variety, system of seed production, prebasic seed, cost, price.

Buniak Nataliia Mykolaivna - candidate of economic sciences, senior research fellow, director of The V.M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat (1, Myru st., Doslidne vill., Nosivka dist., Chernihiv reg.)

E-mail: buniak_nm@ukr.net

Danylo Iryna Mykolaivna - post-graduate student, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)

E-mail: buniak_nm@ukr.net

Буняк Н.Н., Данилко И.Н. Организационно-экономический механизм производства добавочных семян зерновых колосовых

Цель статьи - разработать эффективный организационно-экономический механизм производства семян добавочных категорий зерновых колосовых и определить основы формирования его производственной себестоимости.

Методика исследования. Используются диалектический и расчетный методы.

Результаты исследования. Предложен организационно-экономический механизм производства добавочных семян колосовых, в основе которого лежит оптимизация производства и его инновационное развитие. Обозначены особенности организационно-экономического механизма производства семян добавочных категорий, проведен расчет объемов работ, материальных затрат и производственной себестоимости продукции, что дает возможность решать проблему более рационального использования трудовых ресурсов научного учреждения, которое занимается производством семян. Детализирован анализ формирования материальных ресурсов на каждом этапе воспроизводства семян добавочных категорий.

Элементы научной новизны. Приведена характеристика составляющих организационно-экономического механизма производства семян добавочных категорий в системе государственного научного учреждения. Осуществлен расчет производственной себестоимости всех категорий добавочных семян.

Практическая значимость. Обоснован вывод, что совершенный организационно-экономический механизм производства семян добавочных категорий является одним из главных элементов адаптации научного учреждения к условиям внешней среды, что обеспечит ее успешное функционирование и устойчивое развитие в период недостаточного финансирования со стороны государства. Табл.: 2. Илл.: 3. Библиогр.: 22.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, сорт, система семеноводства, добавочные семена, себестоимость, цена.

Буняк Наталья Николаевна - кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, директор Носовской селекционно-опытной станции Мироновского института пшеницы имени В.Н. Ремесла НААН (Черниговская обл., Носовский р-н, с. Опытное, ул. Мира, 1)

E-mail: buniak_nm@ukr.net

Данилко Ирина Николаевна - аспирант, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)

E-mail: buniak_nm@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 02.04.2018 р.

Фахове рецензування: 17.04.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Буняк Н. М., Данилко І. М. Організаційно-економічний механізм виробництва добавочного насіння зернових колосових. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 23-32.

*